

GOMBO LA ISIMU TUMI**NI KUFUWATA SAŢI ZA MAJAGINA WA ISIMU**

DKT. MOHAMED KARAMA, UNIVERSITY OF KABIANGA

**TEAMASN2022: UVUMBUZI WA UMAJUMUI UPELEKEE
UVUMBUZI WA MAENRELEO KATIKA MAMBASA**

P^hongezi zimwenree Gavana Mpya wa Mambasa M^tukufu Abdulswamad Shariff Nassir (ASN) kwa ku^teuliwa kiyongozi wa jiji hili la kale. T^hwashukuru ghaya Uchaguzi 2022 ulipita salama kwani Mungu alitikiya kabuli maombi yet^hu.

Makala haya yanaazimiya kuipongeza makhsusi Timu ilosimamiya kampeni za Gavana siyo kwa kufaulisha ku^timiya ma^tilaba yao bali kwingiza mbinu ya kiuvumbuzi kwenye kampeni za uchaguzi uliyopita hapo Mambasa. Pili, ni kupen^dekeza uvumbuzi wa mikakati ya kujumuisha wananchi wo^the wa Mambasa uwenrelee na piya katika mipangiliyo ya kimaenreleyo. Umajumui kwa maana ya kukutanisha fikira na matenro wo^the ya wananchi wote mahali kumoja kufikiya lengo.

Mwandishi huyu kwamba ameshuhudiya ku^tokuwako New People's Hotel, Bonreni, ^tangu ni ki^taru na sasa ni jumba la kutambulika, i^toshe kwamba jambo lililofanzwa na TEAMASN2022 (t^hwaipa jina hilo na soma 'Timu' sasa) ni jipya, la ubunifu, na la uvumbuzi katika miito ya au mbiyu za wanasiyasa.

Katika ch^haguzi za zama za '70 na '80 tulikuwa tukiyona miito ya Ch^hupa Juu!, ^Taa Juu!, N^dovu Juu!, Ndizi Juu!, Siasa Si Ch^huki!, au Wanted In Parliament! Baadaye ikawa ni miito ya vyama va kisiyasa ya Chungwa Moja!, Kazi Iendele! na mifano mengineyo. Wagombeyaji u^teuzi walikuwa wakivutiya wapigaji kura wa jamii zo^the kwa mbinu mbalimbali za magwaride mit^haani, hafla za ^taarabu, na magari ya matangazo. Mabango yalikuwa ya makar^tasi meupe na baadaye kuwa ya rangirangi yaliyoengeza uvutiyo na ushawishi kwa wapigaji kura. Uchaguzi wa 2022 kampeni zake zilikuwa na msukumo mpya haswa kwenye mitanrao ya kijamii ambayo ilitumiwa kwa na^tija kubwa.

Upeo wa vinjari zangu waka^ti Agosti 9 ilipokaribiya zilinipelekeya, mosi, kugunruwa na kushangwaza na kustaajabiya shani ambayo sijaiyonapo katika mabango wo^the niliyoshuhudiya katika ch^haguzi zilizopita. Pili, ma^tembezi yangu yalikit^ha kwenye barabara moja ^tu ya Old Malindi Road (au barabara ya Kisauni kama waiyitavo wenyeji wa huko). Nadhari yangu iliyangaziya kwenye mabango ya makar^tasi yalobanrikwa k^hutani mwa ma^duka, majumba, mabamba na ha^ta

makontena yaliyoko barabara hiyo. T^hat^hu, sikutizama mavazi ya wagombeyaji uchaguzi wala pozi zao kwenye mabango hayo. Ne, niliyangaliya miito tu ya wagombeyaji wala si namna ilivoandikwa na kupachikwa pembe zipi za mabango hayo. T^hano, huu ulikuwa mshawasha wa mtembezi na wala si u^tafi^ti kwa maana ya u^tafi^ti.

Katika ukusanyaji wangu wa miito hiyo na uchanganuzi niloufanza ni: wa maneno machache (mawili mat^hat^hu), ya kiSwahili na kiIngereza, ya kishawishi, ya kujikurubisha, ya kimaumbo, na ya kikawaida. Mifano ni: Maendeleo Mashinani, Mageuzi Halisi Mombasa, Kazi ni Sasa, Sauti ya Wanyonge, Mombasa One, The People's Project.

Lakini mabango ya Timu ninayoangaziya mimi ha^qi nikasema ni uvyazi wa jambo jipya ni matumizi ya mbiyu inayotangazwa kwa lugha asiliya za jamii za Kenya mbali ya kiSwahili. Nilipata miito kwa mfano: Mtumishi wa Atu (kiMijikenra), Omurumikhi wa Bantu (kiLuhya), Muthukumi Wenyu (kiKamba), Jatij Jopiny (kiDholuo) yo^the ina maana ya 'mtumwa wa watu' (servant off/for the people) au 'ulimwengu' kwa kiDholuo. Ltung'ani Lontung'ana (sic) (kiMaasai), Omonto bwa Abanto (ekeGusii), Chitab biik (Kipsigis), yenye maana ya Mtu wa Watu 'man off/for the people' ambayo piya ilitumika kama mojawapo ya mbiyu hizo; na Mutugati wa Adu (kiGikuyu) yenye maana 'Mchungaji wa Watu'. Fasiri za miito hiyo nilisai^qdiwa na wanafunzi wangu wazungumzaji wa lugha hizo katika Chama cha Kiswahili cha Kabianga (CHAKIKA). Mwito wa kiMaasai wanafunzi hawo walinambiya ulifaa uwe 'Oltung'ani Looltung'anak' kwa maana iliyorejelewa hapo awali.

Tu^tona kuwa mbiyu za awali za wagombeyaji tulizotaja mwanzo ni za kuchukuliya kuwa wanaMambasa ni wananchi wasomi wanaojumuishwa kwa kiSwahili Sanifu na kiIngereza; wengi wa wananchi hawo ni wa ^tabaka la chini; na piya ni wat^hu wanao^tarajiya maba^qiliko katika u^teuzi wa mgombeya yoyo^the nriposana kukawa na miito ya aina hiyo. Dhana hii hii ya haliya ilivo na ma^tarajiyo piya niliishuhudiya kwenye mabango ya wagombeyaji huku kwet^hu Kabianga, Kericho. Kwa mfano: Chagua Roho Safi, Tsunami wa Maendeleo.

Timu piya walitumiya dhana hiyo hiyo ya 'kunyenyekya' kwa kujiita 'mtumishi', 'mchungaji' na 'mtu' wa wat^hu ambayo piya yaweza kufasiriwa kuwa 'mt^hu mwenye wat^hu na si mpweke'. **Lakini, kwa mara ya kwanza** (msisitizo ni wet^hu), lugha za asili za wat^hu wa bara, 'wat^hu wageni' kama wanavoit^hwa na baadhi ya wenyeji wa Mambasa – sikubaliyani na dhana hiyo ya uwenyeji na ugeni kama nitakavofafanuwa – zimetumiwa na Timu hii katika kuwana^qdiya wapigaji kura kumpigiya mgombeyaji wao, ASN. Lugha za asili ya 'kibara' zishatumiwa kimaongezi katika ch^haguzi zilizopita, na ha^ta huu, lakini kuwekwa kuwa miito kwenye mabango ni mkakati mpya tena haswa ikitiliwa maanani kuwa mgombeya uchaguzi wao si mwenye asili ya lugha yoyo^the kati ya hizo za 'kibara'. Kwet^hu sisi hili ni jambo geni, lenye ubunifu mkubwa na t^hwaweza kuliita uvumbuzi.

Ni mkakati mpya, kwa sababu, kama nlivosema, haujawahi kutumiwa kama mbiyu kwenye mabango katika ch^haguzi zilizopita. Ni ubunifu mkubwa kwa sababu Timu

hii ilitiliya maanani wakaaji wa Mambasa ‘Mpya’ ambayo ni ya mchanganyiko wa jamii nyingi kutoka sehemu zote za Kenya; Kenya yote imo Mambasa sasa. Kwa hivyo, badala ya kujiyegemeza na kiSwahili Sanifu au kiingereza pekee, ambazo ni lugha rasmi Kenya, Timu hii iliyona bora itumiye ‘karata’ ya lugha asiliya za jamii za Mambasa Mpya kujinasibisha nazo na hivyo kuwashawishi wapigaji kura kumteuwa kiyongozi wao. Kutokana na kwamba ni mkakati mpya na umetumiwa kiubunifu basi sisi tawaonelea ni uvumbuzi.

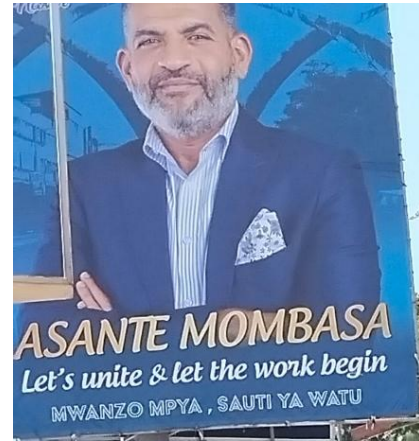
Kosha moja au mawili, pengine ni kughafilika, au kama nliosema kwengine Karama (2022), pengine Timu hii ilichukuliya kwamba maadamu washaweka miito ya kiSwahili Sanifu, basi ishaṭosheleza kuzijumuisha lugha asiliya za wakaaji wengine wa Mambasa, kwa mfano: kiHindi, kiArabu, kiSomali au nrani zaidi kiMvita, kiBajuni. Lugha hizi zina mifumo yake ya uwaṇḍishi k.m

عبد الشعب (kitamkoṇḍishi *eabd alshaeb*), जनता का सेवक (*janata ka sevak*), *u adeega dadka*, منمو ووت ,منمو ففنج ,نخمو ففنج kwa maana ya ‘mt^humwa wa watu’; na رجل للناس (*rajul lilnaas*), लोगों का आदमी (*logon ka aadamee*), *nin dadka* , مت ووت , نخ ففنج ‘mt^hu wa wat^hu’ kwa kiArabu, kiHindi, kiSomali, na kiSwahili asiliya (hati ya Swarabic) kwa mṭawaliya huwo. Fasiri hizo nimezipata kutoka Google Translate. Au, kwa kuwapa dhana njema, labda waliyona lugha hizi zina mifumo ṭafauti ya uwaṇḍishi nriposana wakatumiya hati za kiLatini moja kwa moja. Au, pengine miito ya lugha hizi ilitumika kwengine lakini uvinjari wangu haukuzidirika huku Kisauni. Kosha lengine ni ‘asanṭa’ waloiṭowa Timu, baaḍa ya kiyongozi wao kuchaguliwa, ilikuwa kwa kiSwahili Sanifu na kiingereza filhali lugha hizi tulizoshughulikiya zinazo msamiyati wa ‘shukurani’. Hili laeleweka na wala Timu hailaumiki. Ni kuwakumbusha ṭu kuwa Mambasa ina jamii nyingi na hivyo lugha nyingi ambazo zafaa zijumuishwe kila wakaṭi. Kuhusu masiyala ya ‘mt^humwa’ na ‘mtumishi’ hayo yaṭaka ḍarasa nzima; tuyawekee siku nyenginee.

Kutokana na uvinjari na uchanganuzi wa kijuujuu wenye kumili kwenye data kidogo na iso kina kuhusu miito hii, tunahiṭimisha kuwa uvumbuzi katika kila kadhiya ni jambo ambalo lafaa kuigwa, si katika ch^haguzi ṭu, lakini piya katika miito yoyote ya kimaenreleyo vijijini, mijini, na nchini. Lengo haswa la makala haya, kama anwani yet^hu inavosema, ni kuṭaka ubunifu na uvumbuzi wa miito hii ya kijumuishi iliyozuliwa wakaṭi wa uchaguzi uliyokwisha majuzi, iipe Uwongozi (wa ASN na Mawaziri wake) unaotekeleza mikakati ya mujukumu katika Mambasa, funzo la kuvumbuwa mikakati mipya ya kwenreleza Mambasa kwenye ufanisi enrelevu.

Nimeambatisha picha hizi kwa niya ya uhifadhi kwa sababu hazikuwamo mitanraoni – si intaneti wala jihazi za kijamii nilizoṭembelea wakaṭi wa kwaṇḍika makala haya.

Samahani picha zenyewe hazipendezi lakini ni ukusanyaji wa data ghafi nyanjani imebiḍi tuzitumiye hizo hizo. Picha za mwanzo ni zile tulizopiga huku Kabianga, Kericho kabla ya kura za mchujo. Halafu ni picha za kampeni ya Timu. Picha ya pili kuḱoka mwisho ina upanre mmoja wa barabara ya Kisauni, Mambasa. Picha ya mwisho nriyo bango lililoko makutano ya Kengeleni, Mambasa baada ya mgombeya wa Timu kuchaguliwa Gavana na shukurani yao.

Kongole: Nawashukuru wanaCHAKIKA na Dkt. Alexander Rotich wa UoK, kwa kunifaa katika uwanḱishi wa makala haya.

Dhamana: Maelezo yaliyomo humu ni yangu na si ya UoK, Idara yet^hu wala CHAKIKA. Kwa lolot^he kuhusu makala haya na Elimu kwa jumla wasiliyana nami mkarama@kabianga.ac.ke .